Sala Dalles

La intersecția istoriilor care au marcat devenirea culturală, socială, urbană, artistică și politică a orașului București

Proiect cultural cu componentă pronunțată de cercetare

Realizat de

ORDINUL ARHITECȚILOR DIN ROMÂNIA
BUCUREȘTI

Cu sprijinul

MNAC

Susținut de

ORDINUL ARHITECȚILOR DIN ROMÂNIA

Timbrul de arhitectură

Sala Dalles este un loc important atât pe harta bulevardului Magheru, cât și în istoria socială și culturală a orașului. Este inclusă în zona construită protejată nr. 04 Magheru - Brătianu, ax structurant fundamental al orașului modern, care conține exemple de referință pentru arhitectura anilor 1930, dar și completări din primele decenii postbelice.

Construit în două etape, la începutul anilor 1930 (Fundația Dalles) și apoi în 1959-1961, imobilul a evoluat împreună cu zona, atât în perioadele ei „bune”, cât și în perioada mai puțin fastă pe care o traversează în prezent.

Istoria recentă a utilizării acestuia, precum și declinul general al Bulevardului ca spațiu public, au dus la disiparea interesului pentru acest loc, care mai trăiește, însă, în conștiința celor care păstrează memoria dinainte de 1990.

În urma expertizei tehnice a structurii, în anul 2017, clădirea a fost încadrată în clasa I risc seismic, ceea ce a obligat la încetarea activității cu și pentru public.

Făcând obiectul unor repetate și complicate litigii privind clarificarea regimului juridic între

(1) Ministerul Finanțelor, Ministerul Culturii și Muzeul Național de Artă Contemporană;
(2) Primăria Municipiului București și Academia Română; și
(3) Asociația de proprietari ai Blocului Dalles,

restaurarea clădirii și redeschiderea ei (în condiții de siguranță) pentru public pare că va mai întârzia.

Cu toate acestea, Sala Dalles rămâne un reper important în memoria colectivă a mai multor domenii artistice și profesionale, în special arhitectura și artele vizuale.

În ciuda declinului progresiv, Sala Dalles este inclusiv o parte din devenirea instituțională a Anualei București, găzduind fiecare ediție în perioada 2007-2015.

Prin finanțarea din timbrul arhitecturii, Filiala Teritorială București a OAR urmărit să arhiveze istoria acestui loc semnificativ pentru istoria organizației și a Anualei și a așezat fundațiile pentru un volum colectiv despre un loc esențial deopotrivă pentru artele vizuale și pentru arhitectura din România secolului XX.

Volumul este în pregătire în cadrul Editurii MNAC.

1921

Imobilul din bd. I.C. Brătianu nr. 12 (actualul Nicolae Bălcescu nr. 18)

una dintre multele proprietăți deținute în București de Familia negustorului Ioan Dalles

este transmis Academiei Române

prin dorința testamentară a Elenei Dalles

în amintirea soțului și celor trei copii
cărora le supraviețuise

și cu scopul înființării unei fundații culturale care să poarte numele fiului cel mai mic și ultimul decedat,

Ioan I. Dalles

Ortofotoplan 1927.
Imobilul Dalles și vecinii, înainte de exproprieri pentru edificarea Bulevardului

1918

Las și leg Academiei Române, casele cu tot locul lor, adică întreg imobilul din București, strada I.C. Brătianu, nr. 12, precum și casele cu tot locul lor, adică întreg imobilul din București, strada Eugen Stătescu (fostă Gloriei), nr. 4, cu următoarea distinațiune: din tot ce se va prinde din veniturile lor până la efectuarea exproprierilor proiectate pentru lărgirea străzii I.C. Brătianu în bulevard și pentru îndreptarea străzii Eugen Stătescu, și din tot ce se va prinde din exproprieri, ca valoare a terenurilor și construcțiilor ce se vor expropria, se va forma un capital din care cu o mică parte, cel mult 10%, se va forma un fond al cărui venit va fi destinat pentru întreținere:

iar cu restul capitalului, în termen de doi ani de la efectuarea exproprierilor, după ce se vor dărâma și toate construcțiile ce ar mai rămâne după exproprieri, se va construi, în mijlocul terenului rămas, o clădire frumoasă și încăpătoare, după planul ce va hotărî Academia, însă așa fel ca să poată avea sălile necesare pentru expozițiuni artistice de tot felul: de pictură, de sculptură, de arhitectură, de țesături și cusături naționale, etc;

apoi pentru examene și audațiuni de muzică și declamație: și în fine pentru cursurile sau conferințele Asociațiunii Universității Populare din București, cum și a altor instituții ce s-ar înființa cu menirea de a forma caracterele cetățenilor români prin cultivarea și educarea lor sufletească.

Locul imobilului din strada Eugen Stătescu, care este lipit pe o bună porțiune cu cel din strada I.C. Brătianu, nr. 12, se va curăța de construcțiuni și va rămâne teren liber spre a servi drept a doua ieșire spre strada Eugen Stătescu, afară de ieșirea spre strada I.C. Brătianu, pe unde va fi intrarea și ieșirea principală.

Jur-împrejurul construcțiunii, precum și la locurile de intrare și ieșire, se va face și întreține grădină frumoasă, ca să fie podoabă de toate părțile.

Această fundațiune artistică și culturală, va purta numele Fundația Ioan I. Dalles.

Din testamentul Elenei Dalles,
Arhiva Academiei Române,
Fondul Elena I. Dalles, dosar 1921-1932/E-3, f. 2-9.

Tradiția filantropică în Bucureștiul interbelic: un context de modernizare socială și responsabilitate civică

Daniela Calciu

Daniela Calciu este arhitectă și cadru didactic la UAUIM membră în echipa URBOTECA — program al ATU [Asociația pentru Tranziția Urbană] de promovare a colaborării dintre profesioniști și comunități urbane pentru creșterea capacității de participare la procesele de dezvoltare urbană și tranziție ecologică. Experiența de cercetare include participarea în proiecte internaționale ca membru, coordonator de echipă (RO) sau director de consorțiu. Printre premiile și recunoașterile personale se numără burse de la UNESCO, CNRS Franța, TATE Modern și Institutul de Științe Umane (IWM) din Viena; premiul Fulbright Junior Award la Universitatea din Cincinnati și o cercetare postdoctorală la Universitatea Harvard, într-un program condus de prof. Alina Payne și finanțat de Fundația Getty.

Sprijinindu-se pe propria cercetare a conceptului de „urbanitate" și a tradițiilor asociate acestuia, Daniela Calciu a evocat implicarea marilor familii burgheze în sprijinirea emancipării sociale și culturale a societății bucureștene.

Gestul Elenei Dalles nu este nicidecum izolat în contextul Bucureștiului interbelic, iar acest gen de implicare a marilor familii în viața publică se înscrie în lunga tradiție a filantropiei și mecenatului, care a supraviețuit și s-a adaptat la toate transformările politice, economice și sociale, încă din Antichitate, trecând prin Renaștere și supraviețuind încă în societățile occidentale.

Deși întreruptă de perioada comunistă, putem vorbi de o scurtă dar intensă tradiție de implicare socială și culturală a burgheziei bucureștene interbelice contribuind la transformarea Bucureștiului într-un centru cultural al avangardei vizuale prin sprijinirea unor instituții de referință și prin finanțarea unor proiecte inovatoare de urbanism și arhitectură, de la construcția clădirilor moderniste până la amenajarea unor spații expoziționale noi (precum Sala Dalles).

Pe baza unor surse istorice diverse, inclusiv articole de presă, memorii și arhive locale, studiul argumentează că implicarea filantropică a fost crucială pentru crearea unui mediu cultural vibrant, în care accesul la artă a fost extins și democratizat.

Examinarea importanței filantropie pentru cultura vizuală completează înțelegerea proceselor prin care au fost integrate valorile modernității în identitatea urbană a Bucureștiului interbelic, contribuind inclusiv la o transformare semnificativă a percepției publice asupra artei și a spațiului cultural urban.

De asemenea, revizitarea acestei tradiții poate încuraja reluarea timidă în ultimii ani a implicării directe în acțiuni civice menite să sprijine dezvoltarea educației și a culturii acolo unde resursele statului nu ajung sau ajung prea puțin.

1930

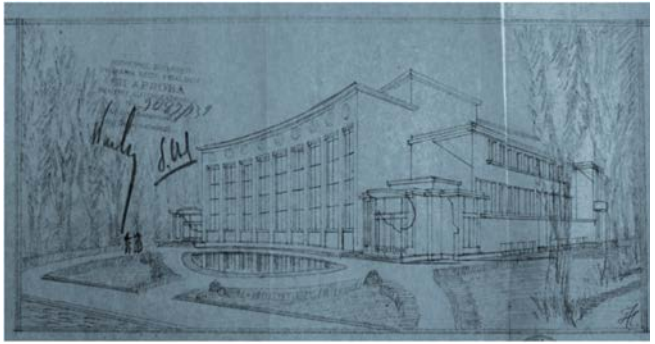
Academia Română a organizat un concurs restrâns de proiecte pentru clădirea Fundației Dalles,

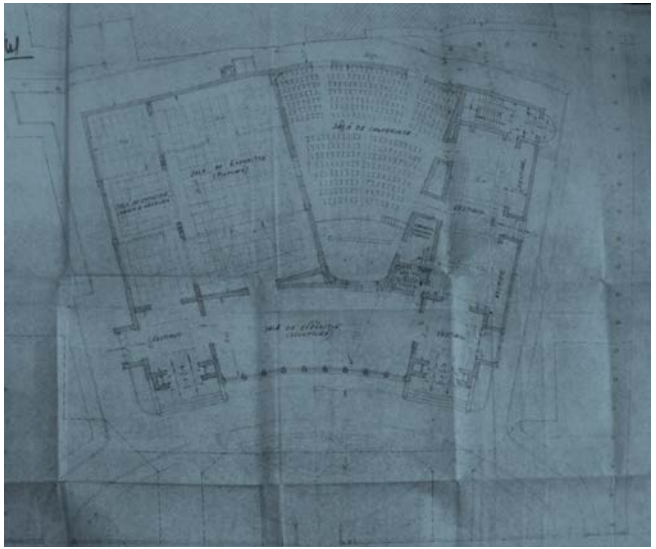
la care au participat arhitecții
- Horia Teodoru,
- Nicolae Ghica-Budești și
- E. van Soanen-Algi.

Proiectul câștigător a fost cel propus de Horia Teodoru.

În realizarea imobilului, Teodoru a colaborat pentru structura de rezistență din beton armat cu inginerii Aurel Beleș și Dumitru Marcu.

Construcția clădirii, realizată din cărămidă și beton armat, a fost executată de antrepriza Emil Prager.

Din proiectul lui Horia Teodoru
Arhiva PMB, Serviciul Arhivă Acte Administrative, fond Primăria I Galben, dosar 80/1931

Cine a fost arhitectul Horia Teodoru?

Arhitectul Horia Teodoru: între restaurarea monumentelor istorice, catedră și concursul de arhitectură

Anca Filip

Anca Filip este arhitectă și urbanistă, specializată în cercetarea și protejarea monumentelor istorice, specialist atestat al Ministerului Culturii. Este autoare de studii de istorie urbană, de identificare a resursei culturale a patrimoniului construit și de inventariere a monumentelor istorice. A publicat rezultatele cercetărilor în reviste de specialitate.

Cercetător și promotor al activității înaintașilor arhitecți, care au activat în Comisiunea Monumentelor Istorice și în Direcția Monumentelor Istorice, este autorul ciclului de proiecte culturale ”Restauratori români”, în care au fost evocați, până acum, arhitecții Nicolae Ghica-Budești, Ion D. Trajanescu, Horia Teodoru și Ștefan Balș.

Din anul 2005 face parte din colectivul Institutului Național al Patrimoniului.

Anca Filip examinează contribuțiile arhitectului Horia Teodoru arhitect de renume și pionier în restaurarea monumentelor istorice din România. Pe scurt, acesta și-a început cariera în 1927 în cadrul Comisiunii Monumentelor Istorice, structură creată pentru protejarea și restaurarea patrimoniului național. Studiind la Accademia di România din Roma, el a devenit o figură cheie în Serviciul Tehnic al comisiunii, lucrând alături de arhitecți și ingineri de prestigiu precum Nicolae Ghika-Budești și Ștefan Balș. În 1939 a devenit arhitect-șef al acestei structuri, coordonând intervențiile asupra unor importante monumente istorice, până la desființarea comisiei în anul 1948. Printre restaurările sale notabile se numără bisericile „Buna Vestire” – Curtea Veche din București, „Sf. Treime” din Siret, „Sf. Ioan Botezătorul” din Suceava și „Sf. Nicolae” a Mănăstirii Probota, „Curtea Goleștilor” din Golești, Turnul cu Ceas din Giurgiu.

Intervențiile sale au inclus restabilirea structurii inițiale, eliberarea de adaosurile arhitecturale și conservarea detaliilor originale, cu scopul de a păstra integritatea și autenticitatea acestor monumente istorice.

Una dintre realizările sale cele mai inovatoare a fost salvarea bisericii „Sf. Nicolae” din Rebegești, care a fost ridicată cu 3,5 metri pentru a preveni inundarea sa din cauza sistematizării lacurilor din jurul Capitalei, menținând astfel autenticitatea, integritatea și legătura cu amplasamentul inițial al acesteia. Această operațiune complexă, realizată în colaborare cu inginerii Emil Prager și Dumitru Marcu, a protejat monumentul, utilizând o metodă avansată de ridicare mecanică, menționată ca exemplu de tehnică modernă în reviste internaționale de specialitate.

Arhitectul Horia Teodoru: între restaurarea monumentelor istorice, catedră și concursul de arhitectură

Anca Filip

După desființarea Comisiunii Monumentelor Istorice, Horia Teodoru a continuat să activeze în instituții responsabile de protejarea patrimoniului, ocupând funcții în cadrul Comitetului de Stat pentru Artă și fiind membru al Consiliului de Avizare al Secției Monumente Istorice. În această calitate, a contribuit la elaborarea normativelor de execuție a lucrărilor de proiectare, protejare și restaurare a monumentelor istorice, fiind o autoritate în reglementarea acestor intervenții.

De-a lungul carierei sale academice, Horia Teodoru a fost profesor la Academia de Arte Frumoase din București, unde a predat până în 1976, fiind și rector între 1955 și 1957.

Este autorul tratatului „Perspectiva”, în două volume, care a devenit un reper pentru studenții de la arte plastice, arhitectură și inginerie.

În colaborare cu alți specialiști, a publicat „Documente de Arhitectură Românească”, în cadrul Institutului de Arhitectură „Ion Mincu”, consolidând astfel bazele teoretice ale conservării patrimoniului. Horia Teodoru a rămas dedicat protejării patrimoniului românesc până aproape de finalul vieții sale în 1975, lăsând o moștenire profundă în restaurarea și teoria arhitecturii românești. El este considerat un fondator al școlii românești de restaurare, fiind adept al conservării tuturor etapelor istorice ale unui monument și limitării restaurării bazate pe analogii sau inovații, ceea ce asigură autenticitatea în păstrarea patrimoniului.

Sala Dalles este una dintre puținele clădiri proiectate de Horia Teodoru. A mai proiectat: un imobil cu apartamente în București, pe strada Franklin, biblioteca publică din Târgoviște și, alături de bunul său prieten arhitectul G. M. Cantacuzino, reconstrucția vechilor clădiri ale Eforiei Kretzulescu.

Cum arăta inițial Sala Dalles?

Fig. 10.8.2. Fundația Dalles din b-dul Nicolae Bălcescu nr. 18 — București (în prezent „Universitatea Cultural Științifică București"). Fațada inițială. Proiect prof. arh. Horia Teodoru.

Sala Dalles în contextul arhitecturii anilor 1930 în București

Mihaela Criticos

Mihaela Criticos a obținut diploma de arhitect în 1981 și titlul de doctor în anul 2004, iar în prezent deține postul de profesor universitar în cadrul Departamentului de Istoria și Teoria Arhitecturii și Conservarea Patrimoniului din cadrul Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, al cărui director a fost între 2011 și 2019. Și-a început activitatea didactică în 1994 și este titular de cursuri de Teoria și Istoria Arhitecturii, îndrumător de proiecte de restaurare, îndrumător de disertații și de doctorate, membru în comisii de doctorat, diplomă și disertație. Deține un atestat de expert în domeniul protejării monumentelor istorice și a realizat activități științifice și de cercetare în domeniul istoriei și teoriei arhitecturii, coordonând numeroase proiecte de cercetare în acest domeniu. A realizat numeroase studii de cercetare pentru contracte colective sau individuale, granturi şi proiecte culturale axate pe teme precum modernitatea arhitecturală, patrimoniul architectural românesc din secolele XIX-XX, problematica arhitectural-urbană a oraşului Bucureşti, chestiunea ornamentului şi accepţiile sale moderne. A publicat lucrări precum: Ornament - temă și variațiuni (2005), Art Deco sau modernismul bine temperat (2009), București – oraș Art Deco (2020).

Mihaela Criticos plasează arhitectura Sălii Dalles în paleta stilistică a perioadei, la interferența dintre multiplele tendințe care se manifestă simultan în arhitectura românească dintre cele două războaie mondiale. Între imobilele perioadei, clădirea Fundației Dalles se remarca prin sinteza rafinată între tipologia compact-piramidală Art Deco, posibil inspirată de pavilioanele Expoziției Artelor Decorative de la Paris din 1925 (în special pavilionul Belgiei datorat lui Victor Horta) și clasicismul epurat inspirat de Auguste Perret (Théâtre des Champs Elysées), de așa-numitul „stile littorio” al raționalismului italian, dar și de clasicismul monumental francez (Palais de Chaillot) - amintindu-ne de școlile urmate de Horia Teodoru la Paris și Roma.

Cu referire la contextul cultural și arhitectural în care este elaborat proiectul Sălii Dalles, Mihaela Criticos ne amintește că Bucureștiul interbelic devenise epicentrul unei efervescențe arhitecturale și urbane fără precedent, reflectând ambițiile de modernizare și sincronizare cu marile metropole europene. Politicile urbanistice din 1921 și 1935, alături de reglementările de construcție din 1928 și 1939, au determinat o dezvoltare coerentă și estetică a orașului, integrând stiluri variate precum eclectismul academic de inspirație Beaux-Arts, neoromânescul identitar și modernismul emergent.

Arhitecții români, majoritar formați la Ecole des Beaux-Arts din Paris sau la Școala Superioară de Arhitectură din București, au dezvoltat un modernism adaptat contextului local. Aceștia au combinat diverse influențe stilistice, în funcție de preferințele clienților sau ale lor, rezultând o arhitectură echilibrată, modernă, dar deschisă către tradiții istorice și locale.

Eclectismul, emblematic pentru „micul Paris”, a continuat să definească arhitectura instituțională și rezidențială, marcând bulevardele și parcelările noi prin accente verticale și ornamente elaborate.

Sala Dalles în contextul arhitecturii anilor 1930 în București

Mihaela Criticos

În paralel, neoromânescul, apărut la sfârșitul secolului XIX ca expresie a identității naționale, a evoluat spre un „eclectism național” rafinat, preferat pentru clădirile publice și locuințele particulare. Modernismul, în multiplele sale forme – de la Art Deco la Stilul Internațional și regionalismul modern –, devine în perioada interbelică o expresie a europenizării și a noii identități naționale. Art Deco câștigă popularitate, alături de variantele streamline și deco-modernism, care îmbină funcționalitatea cu estetica.

Modernism accesibil și ornamentat, Art Deco a avut un succes important în România. Dar și Stilul Internațional, deși rar prezent în formă pură (ca de exemplu în clădiri precum imobilele Malaxa-Burileanu sau Scala din București), a influențat arhitectura prin rigoarea geometrică și absența ornamentelor aplicate. Uneori, acesta se regăsește în combinații cu alte expresii stilistice, rezultând un modernism antidogmatic și contextual – tendință ilustrată și de regionalismul modern practicat de arhitecți ca Henrieta Delavrancea-Gibory sau Octav Doicescu, care interpretează tradițiile vernaculare prin proporții, materiale și relația interior-exterior.

În paralel, la unison cu restul Europei, se afirmă în anii 1930 un clasicism academic transpus în cheie modernă, care reflectă contextul crizei social-economice printr-un apel la ordine, dar și la morală și austeritate. Acest clasicism modern este preferat pentru clădirile publice reprezentative precum noua clădire a Băncii Naționale, Facultatea de Drept sau Academia Militară.

Față de toate acestea, Horia Teodoru propune pentru Sala Dalles o expresie de sinteză între prestanța clasicismului și cordialitatea modernismului Art Deco – expresie grefată pe abila rezolvare funcțională a unor cerințe complexe.

Cum se înscrie Sala Dalles în logica Bulevardului / axei N-S?

1931

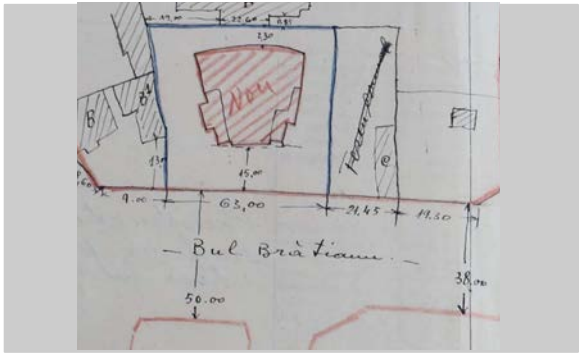
Clădirea a fost propusă a fi amplasată retrasă cu 15 m de la aliniamentul parcelei, deși atât Regulamentul de construcții și alinieri din 1928, cât și planul de aliniere al bd. I.C. Brătianu, finalizat în anii 1913-1914, ar fi impus amplasarea clădirii pe aliniament.

Academia justifica această solicitare printr-o scrisoare adresată Primarului Sectorului I Galben, în care afirma că

pentru moment, (...) nu poate executa decât pavilionul din fund (...). Clădirea din față se va face atuncea când Academia (...) va găsi o soluție financiară care să-i permită să întreprindă o astfel de lucrare. (...) Academia se obligă a realiza pe spațiul rămas liber atât în față cât și pe laturi o grădină care să corespundă cerințelor estetice ale situației terenului.

Arhiva PMB, Serviciul Arhivă Acte Administrative, fond Primăria I Galben, dosar 80/1931, f.n.

arh. Paul Smărăndescu, membru în Comisia de sistematizare, arată că clădirea propusă nu este pe aliniere, nu are înălțimea cerută de regulament, că Academia nu va avea niciodată fondurile pentru a construi un alt corp de clădire pe aliniere și că viitoarele calcane pe parcelele învecinate vor perpetua o imagine dezagreabilă, și încheie afirmând că nu înțelege cum s-a dat autorizația de construire și solicitând supunerea acestui caz dezbaterilor din Comisia de sistematizare.

… pe bulevardul Brătianu care s-a realizat cu mari sacrificii tocmai în vederea creării unui ansamblu, s-a clădit retrasă, neținând seama de aliniere, Fundația Dalles, ceva mai departe biserica italiană, lângă ea o clădire în stil neo românesc ieșită din aliniere cu 0,70m, lipită de ea un imobil în stil modern cu o curte interioară îngustă și deschisă spre stradă…

…dacă ai în vedere un larg traseu, dacă vrei liniile unor mari bulevarde și le obții cu mari sacrificii, lăsând apoi gustul tuturor să clădească cum se clădește astăzi – vei realiza în loc de o linie, o anarhie de linii, în loc de forme noi, o anarhie de forme.

Horia Creangă, „Anarhia stilurilor și arta viitorului”, în *Către o arhitectură a Bucureștilor* (București: ed. Ziarului Tribuna Edilitară, 1935), 24-25.

Bulevardul Magheru, o arteră a modernității bucureștene interbelice

Nicolae Lascu

Nicolae Lascu este diplomat al Institutului de Arhitectură „Ion Mincu” din anul 1973 și doctor în arhitectură din 1997, profesor la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, Departamentul Istoria & Teoria Arhitecturii și Conservarea Patrimoniului și apoi la Școala Doctorală de Arhitectură. A fost membru al Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice și vicepreședinte al acesteia, președinte și apoi membru al Secțiunii de Urbanism și Zone Protejate, membru cooptat al Secțiunii de Evidență.

Lascu este specializat în problemele de istorie urbană, în istoria arhitecturii și urbanismului în România, în probleme de protecție a centrelor istorice. Este autor a mai multor volume referitoare la: teoria arhitecturii la nivel european sau a României, secolele XVIII-XX; monografii ale unor arhitecți români; istoria urbanismului și arhitecturii în România. Are numeroase comunicări științifice la conferințe și colocvii naționale și internaționale, articole și studii asupra istoriei arhitecturii și urbanismului din România.

A coordonat proiecte de cercetare, seminarii, conferințe și proiecte europene.

Nicolae Lascu discută artera modernă interbelică nord-sud a Bucureștiului ca fiind una din concretizările ambițiilor urbanistice și arhitecturale ale perioadei, contribuind la transformarea orașului într-o capitală modernă. Bulevardul leagă trei piețe emblematice (?): Piața Romană, Piața Universității și Piața Unirii, fiecare reprezentând etape distincte de dezvoltare urbană și simboluri ale modernizării.

Deși în mod curent toate comentariile și aprecierile asupra bulevardului modernist se fac doar raportate la partea denumită acum bulevardul Gh. Magheru (denumite în perioada interbelică Tache Ionescu și Gh. Brătianu) în realitate artera care aparține perioadei interbelice, prin idee, spirit și realizare (chiar dacă parțială) se desfășoară până la Piața Unirii (Piața 8 Iunie în perioada interbelică).

Prin ce poate fi considerată axa nord-sud o arteră a modernității? Trei caracterisrici sunt cele mai importante: lățimea (anvergura) bulevardelor care alcătuiesc artera; (mult sporită față de aceea a bulevardelor secolului al XIX-lea); înălțimea clădirilor (cea mai mare admisă în întregul oraș); arhitectura clădirilor care alcătuiesc fronturile.

Prin arhitectură (partea vizibilă, imediată, cea mai apreciată), bulevardul este considerat etalon al arhitecturii moderne interbelice bucureștene – și poate din întreaga România – o sinteză a ei, prin calitatea clădirilor, prin notorietatea arhitecților și prin unitatea arhitecturală și urbanistică a ansamblului.

Dincolo de aceasta, pot fi descoperite amenajări remarcabile, deseori de o mare noutate (elegante) ale organizării interioarelor (fie ele apartamente, fie spații publice – cinematografe, birouri sau magazine), rafinate detalii și utilizări cu multă știință a materialelor epocii (lemn, metal, sticlă dar și plastic).

Bulevardul Magheru, o arteră a modernității bucureștene interbelice

Nicolae Lascu

Ideea arterei interbelice, a fost un proiect urbanistic al perioadei 1920-1940, dar a fost concretizarea intențiilor deceniilor anterioare de a realiza o rețea nouă, modernă, a orașului. Spațialitatea liniară a arterei este articulată prin cele trei piețe:

- Piața Romană reflectă tranziția dintre rafinamentul perioadei „La Belle Époque” (prin bulevardul Lascăr Catargiu) și dinamismul modernist al anilor interbelici.
- Piața Universității, loc marcat de numeroase inițiative urbanistice, marchează intersecția cu axa est-vest a orașului.
- În fine, Piața Unirii, ar fi avut menirea unui viitor centru al orașului. Ultimele două piețe au fost subiectele unor repetate concursuri (rămase în stadiu de proiect) pentru soluții urbanistice menite să le sporească monumentalitatea și funcționalitatea.

Fronturile arterei au fost alcătuite din numeroase edificii de referință pentru arhitectura noastră, precum Imobilul ARO, hotelul Ambasador, imobilele Scala, Leonida, Carlton, Burileanu-Malaxa, Elias și multe altele. Artera a reflectat aspirațiile Bucureștiului de a deveni o capitală modernă, îmbinând funcțiunile de birouri, comerciale și culturale cu cele rezidențiale.

Analizând proiectele unor clădiri realizate și a altora, nerealizate (precum sediul Primăriei Capitalei), semnalând dezbaterile despre modul de edificare a unui bulevard modern, cercetarea scoate în evidență felul în care acest proiect a fost catalizatorul unor schimbări economice majore (în privința investițiilor imobiliare) și, în primul rând, a unor concepții urbanistice adaptate anilor premergător celui de-al Doilea Război Mondial.

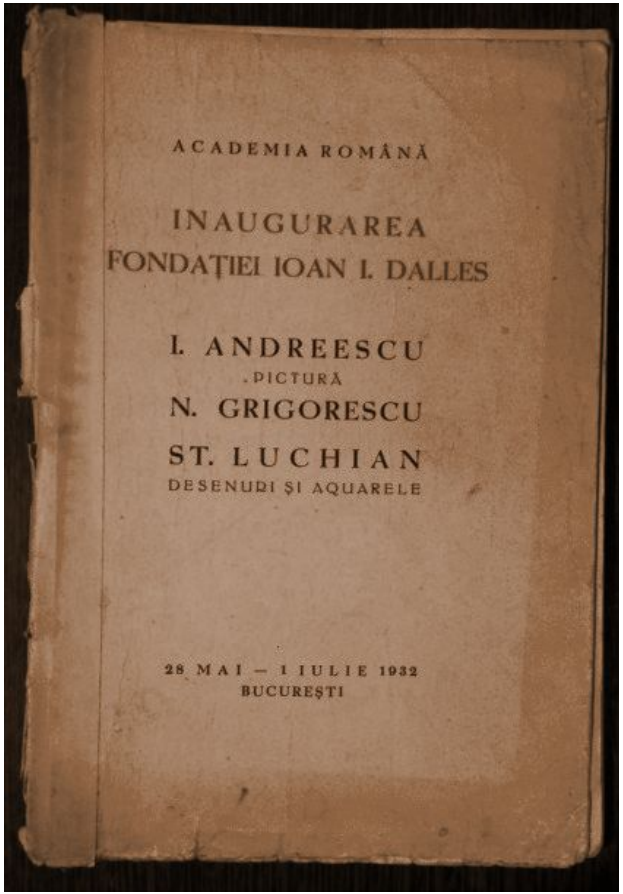
1932

Este dată în folosință clădirea și este inaugurată Fundația „Ioan I. Dalles“, care își începe activitatea sub conducerea acad. Gheorghe Țițeica.

Imobilul este compus din trei săli speciale pentru expoziții de pictură, scluptură, arhitectură şi o sală pentru conferinţe,
fiecare fiind înzestrată cu mobilierul necesar destinaţiei fiecăreia.

În programul inaugurării s-a înscris şi facerea unei expoziții […]
cuprinzând opera aproape întreagă a pictorului Andreescu, precum şi desenele şi acuarelele pictorilor, Grigorescu şi Luchian pe care au binevoit a ni le împrumuta diferite muzee şi persoane particulare din ţară.

Gheorghe Ţiţeica, secretarul general al Academiei Române,
raport în cadrul celei de-a 66-a sesiuni generale,
15 mai 1932

Ce înseamnă Sala Dalles pentru arta românească interbelică?

Imagine din Expoziția centenarului pictorului Nicolae Grigorescu, Sala Dalles, 12 – 30 iunie 1938

Artă românească interbelică la Sala Dalles

Ioana Beldiman

Istoric de artă cu experiență de muzeograf (Muzeul Național de Artă al României, 1978-2000). Specializare în Istoria artei românești moderne și interferențele acesteia cu arta franceză, în opera lui Nicolae Grigorescu, în problemele istoricului învățământului artistic în România, tematici aprofundate în cercetări de arhivă, în stagii de documentare la Musée d'Orsay, Institut National d'Histoire de l'Art, Ecole des Beaux-Arts, Paris.

Cadru didactic la Universitatea Națională de Arte din București (1995-2022) unde a predat la ciclurile licență și master, cursuri de Istoria artei românești moderne, Muzeologie, Istoria muzeelor de artă. Director al Departamentului de Istoria și Teoria artei, apoi decan al Facultății de Istoria și Teoria Artei (2008-2012).

A organizat expoziții de anvergură: Nicolae Grigorescu (1984; 1988); Sculptura franceză în România (1996); De la Școala de Belle Arte la Academia de Arte Frumoase. Artiști la București, 1864-1948 (în 2014, în colaborare). A redescoperit lucrări de Camille Claudel integrate prin studiul Les Collectionneurs roumains de Camille Claudel în catalogul raisonné al operei artistei (de Rivière-Gaudichon-Ghanassia, éd. Adam Biro, Paris, 2000). Volume de autor: Sculptura franceză în România, ed. Simetria, 2005; Sculpturi franceze, un patrimoniu resuscitat, studiu introductiv și catalog, ed. Simetria 2005. Autoare de articole, ghiduri (Galeria de artă europeană/MNAR), studii în cadrul revistelor Arta, Revue roumaine d'Histoire de l'Art, Arhitectura, în volume colective. Dintre studiile și articolele recente: Despre ansamblul statuar al Grotei Giganților din Parcul Carol (2018); Nicolae Grigorescu în Parisul articolelor de pictură (2021); Casa cu atelier de gravură (2022); Despre Florin Niculiu (2022); O formație artistică de la sfârșitul secolului al XIX-lea, gravorul Gabriel Popescu (2024). Expert în bunuri artistice al Ministerului Culturii.

Ioana Beldiman trece în revistă expozițiile organizate la Sala Dalles între 1932 și 1947, perioadă în care sălile Dalles au găzduit peste 150 de expoziții și sute de concerte, devenind un centru cultural de referință.

Aici, mari artiști români precum Gheorghe Petrașcu, Nicolae Tonitza și membrii grupului celor patru și-au expus lucrările, iar expozițiile retrospective dedicate lui Ion Andreescu, Nicolae Grigorescu și Ștefan Luchian au fost decisive în reevaluarea și consolidarea locului lor în istoria artei românești.

De asemenea, expoziția colecției Zambaccian din 1935, organizată în acest spațiu, a fost un moment esențial în conceperea unui viitor muzeu de artă modernă.

Autoarea consideră că arhitectura modernistă, inclusiv fațada concavă și luminatoarele generoase, a asigurat un cadru optim pentru evenimentele culturale și artistice ale epocii.

Fundația Dalles a avut un rol central în promovarea școlii românești de artă modernă, care în perioada interbelică a dobândit o identitate bine conturată. În plus, recunoașterea internațională a artiștilor români la Expoziția de la Paris din 1937, unde Gheorghe Petrașcu a primit Marele Premiu, a evidențiat excelența artistică a acestei generații. În paralel, activitatea Fundației a fost susținută de istorici și critici de artă precum George Oprescu, care, pe baza expozițiilor găzduite la Dalles, a elaborat sinteze fundamentale despre pictura și grafica românească.

Artă românească interbelică la Sala Dalles

Ioana Beldiman

Profesorul Gheorghe Țițeica, secretarul general al Academiei Române, a coordonat cu meticulozitate evenimentele Fundației, stabilind reguli clare pentru alocarea sălilor și programarea expozițiilor.

Tot el a organizat concerte și a colaborat cu figuri importante ale culturii interbelice, precum Ioan Cantacuzino și Gheorghe Petrașcu. Această implicare a contribuit la crearea unui climat cultural prielnic pentru consolidarea artei moderne românești, dar și pentru dezvoltarea sintezelor teoretice care au marcat studiile ulterioare de istoria artei.

În ciuda întreruperilor cauzate de cutremurul din 1940, rebeliunea legionară și intrarea României în război, activitatea Fundației a continuat să fie o forță motrice pentru artele vizuale din capitală.

Timp de un deceniu și jumătate, Fundația Ioan I. Dalles a fost nu doar un spațiu expozițional, ci și un simbol al efervescenței culturale interbelice. Alături de arhitectura modernistă a epocii și de contribuțiile literare și academice, Fundația Dalles a reprezentat un pilon esențial al culturii românești, promovând tradiția și inovația artistică într-un context modern și european.

1945

Problema alinierii clădirilor de pe bd. I.C. Brătianu reapăruse în 1933, odată cu aprobarea unui nou plan ce propune lărgirea amprizei bulevardului de la 50 la 58 m. Aceasta ar fi necesitat exproprierea a 8 m din terenul Academiei, aducând clădirea Fundației Dalles la doar 7 m de aliniament.

În 1934, se revenea la ampriza inițială de 50 m, în contextul discuțiilor despre construirea clădirii Creditul Minier (arh. State Baloșin) la intersecția bd. I.C. Brătianu cu str. Batiștei.

„Proces-verbal al ședinței consiliului comunal general al municipiului București din ziua de 31 iunie 1934”, Monitorul Comunal al Municipiului București LIX, 49 (2 decembrie 1934), 9.

În 1945, Academia Română propune extinderea Fundației Dalles într-o clădire multifuncțională de 2.550 mp, proiectată de arhitecții G.M. Cantacuzino, O. Doicescu și T. Evolceanu. Aceasta urma să includă săli de expoziții, spectacole, birouri și magazine.

Arh. Petre Antonescu (proaspăt membru al Academiei) sugerează amplasarea centrală, conform testamentului Elenei Dalles, dar Primăria impune construirea pe aliniamentul parcelei. Președintele Dimitrie Gusti menționează că dorința testatoarei poate fi respectată prin amenajarea unei grădini perimetrale sau suspendate, soluții integrate deja în proiect.

Anale, Academia Română, tomul LXIV (București: ed. Cultura Națională, București, 1946), 383-386.

1948

„Prin muncă și luptă spre un viitor fericit”

Luni, 17 Mai, se va deschide în sala Dalles expoziția „prin muncă și luptă spre un viitor fericit”.

Inițiată de Uniunea Femeilor Democrate din România, în colaborare cu Ministerul Informațiilor, această expoziție care cuprinde lucrări ale pictorilor români, și ale colectivului de artă „Decorativă”, înfățișează prin desene, fotografii, grafice, fresce și basoreliefuri, condițiile grele de muncă și viață ale femeilor din trecut, precum și realizările și progresele înregistrate astăzi, în Republica Populară Română.

Scânteia, nr. 1119 / 14.05.1948

În cursul anului 1947 se acumulează elemente care anunță revoluția culturală din anii care vor urma.

În perioada 11 aprilie - 1 mai 1948 se deschide la Sala Dalles expoziția grupului plastic Flacăra al pictorilor și sculptorilor din U.S.A.S.Z.

Comitetul de organizare este alcătuit din: Marcel Breslaşu (care semnează și prefaţa catalogului), Max H. Maxy, Ligia Macovei, Boris Caragea, Alexandru Ciucurencu, Lucian Grigorescu, Eugen Ispir, Gheorghe Labin, Cornel Medrea, Mac Constantinescu, Zoe Băicoianu, Krikor Zambaccian, Nicolae Argintescu-Amza.

Expoziția introduce o vizibilă schimbare tematică (portretele liderilor politici și ale oamenilor de cultură, munca pe șantiere, proclamarea Republicii), fiind prezentată în presă ca evenimentul artistic al anului.

Printre artiștii participanți se numără: Corneliu Baba, Cornel Medrea, Nutzi Acontz, Mac Constantinescu, Zoe Băicoianu, Nestor Culluri, Gheorghe Anghel, Lelia Zuaf, Eugenia Iftode, Camilian Demetrescu, Florica Hociung, Vasile Kazar, Dorio Lazăr, Ada Geo Medrea, Jules Perahim, Boris Caragea, Marcela Cordescu, Marius Bunescu, Max H. Maxy, Octav Angheluţă, Alexandru Phoebus etc. U.S.A.S.Z. achiziționează lucrări utilizând bani din Fondul Creației.

1948

Academia Română pierde proprietatea asupra imobilului

Decizia Consiliului de Miniştri nr. 1.486/1948, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 260 din 8 noiembrie 1948, cu referire la *trecerea imobilului* din București, b-dul Nicolae Bălcescu nr. 18 (Fundația Dalles), lăsat de către Elena I. Dalles prin testamentul său din 16 Mai 1918 (teren în suprafață de 3.657 mp și clădire compusă din 20 încăperi, subsol, parter, etaj, reprezentând o suprafață clădită de 1.217 mp) *la Ministerul Artelor și Informațiilor.*

Cum a fost afectată Sala Dalles în noua eră a schimbărilor urbane și arhitecturale?

Axa Nord - Sud. Repere postbelice

Irina Tulbure

Irina Tulbure este arhitectă și lector la Departamentul Istoria și Teoria Arhitecturii și Conservarea Patrimoniului din cadrul Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București. În perioada 2011-2012, a fost bursieră a Colegiului Noua Europă prin Getty-NEC Fellowship.

Între 2014 și 2017, a colaborat cu Uniunea Arhitecților din România pentru arhiva de fotografie. A obținut titlul de doctor în arhitectură la UAUIM în 2011. De asemenea, este autoarea cărții „Arhitectură și urbanism în România anilor 1944-1960. Constrângere și experiment”, publicată în 2016.
Irina Tulbure este autoarea mai multor studii despre arhitectura și urbanismul din perioada modernă, cu accent pe transformările din România postbelică.

Publicațiile sale explorează relația dintre ideologie și spațiul construit, analizând procesele de reconstrucție și experimentare urbanistică sub regimul comunist, contribuind semnificativ la înțelegerea contextului istoric și arhitectural.

Irina Tulbure reconstituie completările bulevardului după 1945, identificând momentele diferite de construcție și caracteristicile acestora (clădirile de început – proiectate la jumătatea anilor 1950; perioada intensivă de completare a bulevardului – 1958-1962; ultimele acumulări – post 1977). Imaginea axei nord-sud (cuprinsă între Piața Romană și Piața Universității) apare astăzi relativ unitară și identitatea bulevardului este intim legată de imaginea modernismului bucureștean. Cu toate acestea, cele două fragmente ale sale conțin un număr considerabil de clădiri ce au fost construite după 1945.

A doua jumătate a secolului 20 a fost marcată de tendința clară de uniformizare a arhitecturii, iar intervențiile urbanistice majore din această perioadă au rămas în memoria colectivă pentru rupturile pe care le-au produs față de țesutul pre-existent. Intervențiile de completare a axei nord-sud infirmă însă această regulă.

Multe dintre „plombe” au fost construite începând cu a doua jumătate a anilor 1950, într-o linie care continua limbajul modern al arhitecturii și cu intenția de a coagula într-o imagine unitară și proaspătă, fondul construit existent caracterizat de un eclectism „purtând pecetea individualismului”.

În realitate, construirea cu sincope și în momente diferite (cu mize diferite în privința esteticii arhitecturale) a făcut ca imaginea generală să se păstreze variată, chiar dacă modernă.

Alte circumstanțe particulare se suprapun: multe dintre clădiri au fost construite în perioada 1958 – 1962, aceasta reprezentând în sine o perioadă de tatonări; în urma cutremurului din 1977 a existat un nou val de (re)construcție intensivă a bulevardelor.

Axa Nord - Sud. Repere postbelice

Irina Tulbure

Cele două fragmente ale axei nord-sud (fragmentul pus în discuție în text) au trei puncte majore de inflexiune: Piața Romană, Piața 21 Decembrie și Piața Unirii. Ultimele două fiind subiectul unor concursuri de arhitectură care au avut loc la finalul anilor 1950, într-un moment al schimbării de direcție în arhitectură. Revizitarea soluțiilor acestor concursuri aduce o altă perspectivă în raport cu rezolvările adoptate în final prin construirea Ansamblului Teatrului Național și a Magazinului Unirea. Pe lângă acestea există proiecte sau intenții mai puțin cunoscute, precum ar fi deschiderea inelului I de circulație prevăzut a traversa bulevardul Magheru în locul ocupat astăzi de strada Pictor Arthur Verona. În urma proiectelor de sistematizare ce au însoțit această idee, au rămas martori, cele două blocuri: Magazinul Eva și ONT, a căror poziție nefirească în contextul bulevardului a rămas martor.

Ultima parte a textului se adresează perioadei post 1989 și pune în discuție intervențiile recente, atitudini privind protejarea și starea actuală. Fără a exista transformări majore de transformare a fondului construit după 1989, perioada recentă este relevantă datorită reconfirmării statutului aparte pe care bulevardul îl are în relație cu arhitectura modernistă (bulevardul devine o constantă a retoricii adresate modernismului bucureștean; bulevardul capătă statut de zonă construită protejată). Această perspectivă este însă în contrast cu dinamica evoluției funcționale și cu intervențiile asupra fondului construit: spațiile comerciale se transformă și uneori sfârșesc prin a-și pierde complet valențele publice; din varii motive clădirile se deteriorează fără a fi consolidate; intervențiile noi de adaptare a fondului construit nu sunt întotdeauna exemple de bune practici.

1958

între 21 ianuarie și 10 februarie, în sala Dalles a fost deschisă expoziția «Arhitectura contemporană din Statele Unite ale Americii» organizată de Institutul Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea și Uniunea Arhitecților din Republica Populară Romînă. Materialele prezentate în această expoziție reprezintă unele realizări ale arhitecturii din Statele Unite ale Americii de după cel de al doilea război mondial. Aceste materiale ilustrează două categorii de construcții și anume: a) construcțiile mai importante realizate în perioada 1945 — 1952; fotografiile acestor clădiri au fost selecționate de către Muzeul de artă modernă din New-York; b) o serie de construcții ale căror proiecte au fost distinse în anii 1956—1957 cu premiile decernate de Institutul de arhitectură din S.U.A.

Revista Arhitectura RPR nr. 4/1958

1958

La sfârșitul anilor 1950, odată cu planurile de extindere a bulevardelor de pe axa nord-sud, s-a propus construirea unei noi clădiri pe aliniamentul imobilului analizat, pentru a completa frontul urban. Această inițiativă relua ideea originală de configurare a bulevardului Nicolae Bălcescu ca un spațiu cu fronturi continue și clădiri aliniate la cornișă, reflectând totodată proiectul propus de Academia Română în 1945.

Proiectul a fost elaborat la Institutul Proiect București, de către arh. Paraschiva Iubu, într-un colectiv coordonat de arh. Octav Doicescu. Din colectiv au mai făcut parte arhitecții D. Farb și N. Nedelescu. Proiectul de amenajare a spațiilor expoziționale de la parterul și mezaninul ansamblului a fost elaborat tot la Institutul Proiect București, în coordonarea arh. Octav Doicescu, de către arh. Petre Swoboda și colaboratorii săi (arh. R. Voll, arh. V. Donose ș.a.)

Pentru a se ameliora înfățișarea magistralei sud-nord a Capitalei lipsesc remedii radicale, aplicabile oriunde.
Sînt totuși locuri în care anumite soluții concrete se impun de la sine.
Astfel, calcanele din dreapta și din stînga Fundației Dalles vor dispărea privirii prin construcția noului bloc ce se proiectează în fața Sălii de expoziții.

Text din Revista Arhitectura, nr. 7/1958
Fațada Blocului publicată în Revista Arhitectura

Întregirea fragmentului scurt al bulevardului Bălcescu la acest loc nu s-a făcut ca o continuare impersonală a arhitecturii celor două construcții existente, ci s-a căutat ca expresia arhitecturală a clădirii noi să determine expresia întregului fragment.

Noul ansamblu de săli de expoziție, prin importanța sa, impune o exprimare în fațadă a unui caracter major de clădire publică. Păstrarea unei unități de scară și ritm cu partea locuințelor este o dificultate a temei care a trebuit soluționată.

Paraschiva Iubu în Octav Doicescu, „Studii pentru sistematizarea arterei magistrale nord-sud București”, Arhitectura 1 (1960), 9.

1961

În mai 1961, țara întreagă, sărbătorind cea de a 40-a aniversare a înființării partidului nostru, și-a prezentat bilanțul marilor realizări înfăptuite în anii puterii populare. Alături de întregul popor, alături de toți constructorii, arhitecții din patria noastră și-au trecut de asemenea în revistă contribuția adusă de ei la opera de transformare socialistă a țării, prezentînd-o în cadrul unei expoziții deschise în București — în noua sală Dalles — cu titlul «Arhitectura în Republica Populară Romînă».

Revista Arhitectura RPR nr. 3/1961

1968

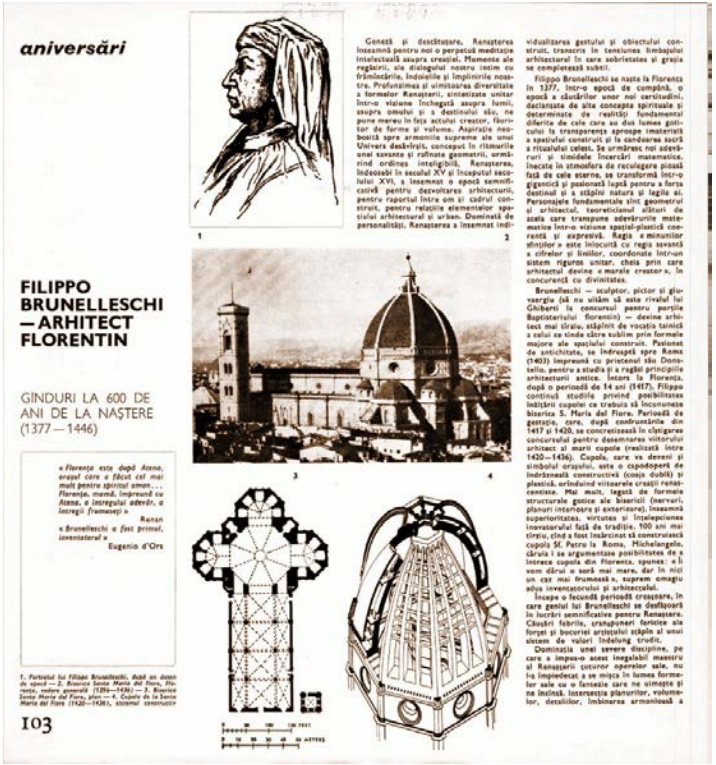
Spațiile de expoziție au fost transferate*** în activul noii instituții *Oficiul pentru organizarea expoziţiilor de artă*, instituţie de interes republican, cu personalitate juridică, cu sediul în municipiul Bucureşti, înființată prin H.C.M. nr. 457/1968, în subordinea Comitetului de Stat pentru Cultură şi Artă.

***Protocol încheiat pe 13 aprilie 1968 între M. H. Maxy, directorul Muzeului de Artă al R.S.R, şi Mircea Deacă, directorul „Oficiului pentru organizarea expoziţiilor de artă”.

1977

în cadrul aniversărilor culturale recomandate de Consiliul Mondial al Păcii și UNESCO pentru anul 1977, Comitetul național pentru apărarea păcii, Uniunea Arhitecților, Asociația de prietenie româno-italiană, Comisia națională a R.S. România pentru UNESCO și Universitatea cultural-științifică București au organizat, miercuri 23 noiembrie 1977, în Sala Dalles, o manifestare consacrată lui Filippo Brunelleschi, de la a cărui naștere s-au împlinit 600 de ani. Despre personalitatea și activitatea marelui arhitect italian a vorbit profesorul universitar arh. Gh. Petrașcu. Cuvîntul de început și cel din încheierea acestei manifestări de prestigiu au fost rostite de prof. dr. doc. Alexandru Balaci.

aniversări

FILIPPO BRUNELLESCHI — ARHITECT FLORENTIN

GÎNDURI LA 600 DE ANI DE LA NAȘTERE (1377—1446)

103

Revista Arhitectura RPR nr. 6/1977

1987

«ZILELE CULTURII SOVIETICE» au cuprins, în țară și în Capitală, o serie de manifestări importante, dintre care ne vom referi la cele legate îndeosebi de specificul activității arhitectural-urbanistice. Astfel, în sălile de la Dalles, au fost vernisate expozițiile

Tineri artiști sovietici
Arhitectura contemporană sovietică

la 3 septembrie 1987,
în prezența membrilor conducerii Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Ministerului Afacerilor Externe, IRRCS, ai Uniunii Arhitecților din R. S. România și Uniunii Artiștilor Plastici, Institutului de Arhitectură « Ion Mincu » etc și a unui numeros public.

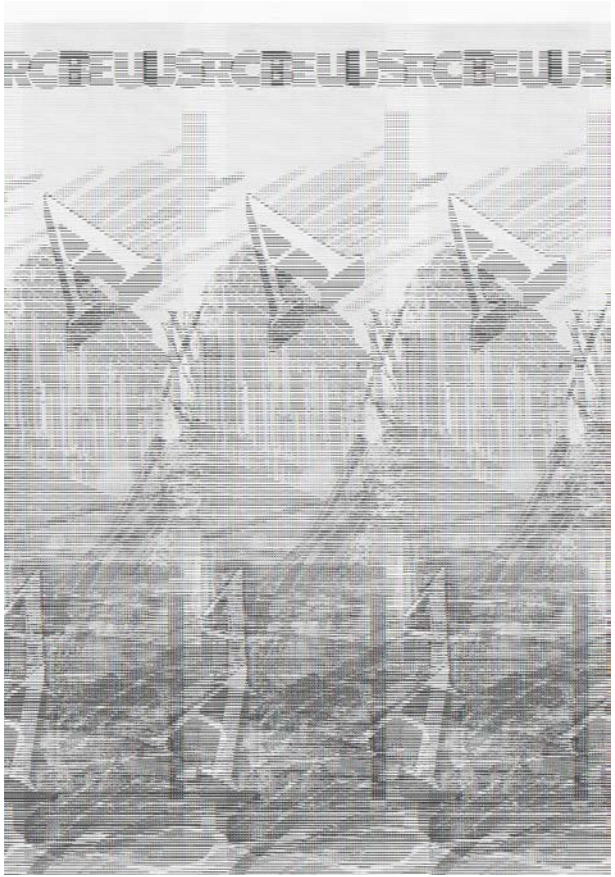
„ZILELE CULTURII SOVIETICE" ÎN ROMÂNIA

Revista Arhitectura RPR nr. 6/1987

1990

București, starea orașului (deschisă 4 mai 1990)
Uniunea Arhitecților, cu concursul Comisiei Naționale pentru Urbanism și Amenajarea Teritoriului, al Ministerului Culturii și al Primăriei București

Prima mare expoziție dedicată arhitecturii și urbanismului, lipsită de bariere ideologice, București, starea orașului (deschisă la 4 mai 1990, la Sala Dalles). Era prezentat prin planuri, fotografii, machete, dezastrul produs asupra Capitalei de realizarea Centrului civic, pus în contrapunct cu evoluția Bucureștilor din perioada planului Boroczyn (1846-1852) până în 1977, an al cutremurului, an în care au început studiile pentru noul centru. Părți din această expoziție aveau să fie prezentate de Uniunea Arhitecților, cu sprijin din partea Ministerului pentru Amenajarea Teritoriului și în colaborare cu Archives d'Architecture Moderne, la Bruxelles și, împreună cu La Caisse des Monuments Historiques, la Paris. Realizarea acestor manifestări s-a făcut prin munca necondiționată a unui mare număr de arhitecți de toate vârstele, tineretul acelui moment – 1990 – fiind predominant. Mulți dintre ei făcuseră fotografii în zonele aflate în demolare, riscându-și libertatea. …

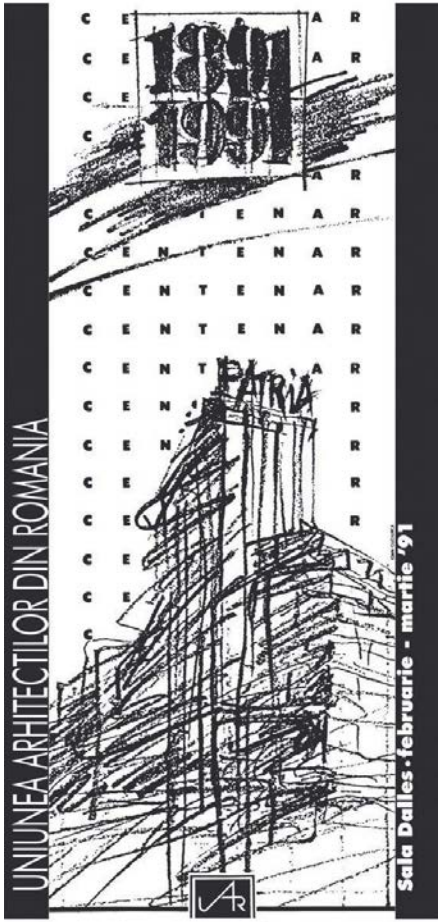
Revista Arhitectura RPR nr. 6/1987

1991

Arhitectura românească în context european (deschisă 26 februarie 1991)
Uniunea Arhitecților, februarie-martie, pentru marcarea a 100 de ani de la înființarea Societății Arhitecților Români

După expoziția București, starea orașului, spre a sărbători centenarul înființării SAR, organizam, în februarie 1991, expoziția Arhitectura românească în context european, deja menționată, cea deschisă de Andrei Pleșu la Sala Dalles, ce prezenta evoluția arhitecturii și a urbanismului de la mijlocul secolului al XIX-lea până în zilele noastre. Expunerea era împărțită cronologic în trei secțiuni: prima, dedicată intervalului de la 1860 până la Primul Război Mondial; a doua, perioadei interbelice; a treia, perioadei de după al Doilea Război Mondial până în 1989. Cea de-a treia secțiune era subîmpărțită în două capitole, arhitectura și urbanismul în România și arhitectura diasporei (această ultimă secvență era o premieră absolută). Expoziția își propunea să pună în evidență, acolo unde era cazul, consonanța a ceea ce se făcuse la noi cu ceea ce se făcuse mai bine în Europa.

Alexandru Beldiman, președinte UAR (1990-1999)
Alocuțiune scrisă pentru Simpozionul dedicat împlinirii a 125 de ani de la înființarea Societății Arhitecților Români, București, Aula BCU, 26 februarie 2016 (citită de arh. Mihaela Criticos)

1992

Horia Creangă Centenar 1892-1992

Expoziția din 1992, celebrând centenarul nașterii lui Horia Creangă, a fost întâia expoziție monografică dedicată la noi unei personalități majore a arhitecturii și culturii românești. Curatorul expoziției a fost domnul profesor Nicolae Lascu, autor al catalogului împreună cu doamna profesor Ana Maria Zahariade și istoricul de artă Anca Iliescu (Bocăneț). Expoziția a fost itinerată la Paris, la Facultatea de Arhitectură UP 10 Belville, unde a fost deschisă de eminentul critic de artă Dan Hăulică, președinte de onoare al Societății internaționale a criticilor de artă; a fost apoi itinerată la Roma, la Accademia di Romania.

Alexandru Beldiman, președinte UAR (1990-1999)
Alocuțiune scrisă pentru Simpozionul dedicat împlinirii a 125 de ani de la înființarea Societății Arhitecților Români, București, Aula BCU, 26 februarie 2016 (citită de arh. Mihaela Criticos)

Declinul Sălii Dalles

Celia Ghyka

Celia Ghyka este profesor, director al Departamentului de Istoria & Teoria Arhitecturii și Conservarea Patrimoniului. Predă cursuri de teoria arhitecturii și istoria artei. Interese de cercetare: monument public, memorie colectivă, spațiu public, istoria artei, sculptură, istoria socială a arhitecturii, violență spațială, studii curatoriale.
A realizat expoziții și publicații în România și internațional. Membră în jurii și comisii de evaluare a proiectelor culturale (OAR, AFCN). Președinte, Comisia Națională a Monumentelor de For Public (din 2021). Alumna Fundația Noua Europă (București), Getty Research Institute (Los Angeles), Fondazione Bogliasco (Genova/New York).

Publicații și expoziții recente:

- *RĂSUCIREA. Triumful Provinciei, Amurgul Imperiilor. The TWIST. Failing Empires, Triumphant Provinces* (MNAC, iunie 2024—aprilie 2025, curator împreună cu Călin Dan)
- Editor al numărului 11 al revistei *Studies in History & Theory of Architecture*, cu titlul ”Ozymandias 3.0. Afterlives of the Architectural Ruin” (https://sita.uauim.ro/issue/11-ozymandias-3.0)
- *RĂSUCIREA. 5 niveluri pentru edificarea Banatului etern / The Twist. 5 Provincial Stories from an Empire*, 2023 (catalog Editura MNAC & Universitatea de Vest, Timișoara) (editor, curator)
- POLLIO, editura DCV, 2023 (editor)
- Aldo Rossi, *Arhitectura orașului* (editura UAUIM, 2023) (coordonare, traducere împreună cu Smaranda Bratu-Elian)
- *REPVBLICA. Despre umbre în sculptură / REPVBLICA. About Shadow in Sculpture* (editor), Art Safari, 2019

Celia Ghyka aduce în discuție perspectiva simbolică și politic-memorială, urmărind destinul Sălii Dalles ca reper al memoriei colective și al istoriei recente a Bucureștiului, cu o semnificație profundă în contextul Pieței Universității și strâns legat de transformările politice, sociale și culturale din perioada post-comunistă, reflectând dinamica unui spațiu public în continuă schimbare. Zona Sălii Dalles a devenit simbolul unor confruntări sângeroase și al luptei pentru libertate și dreptate, aici înregistrându-se primele victime ale evenimentelor din decembrie 1989 la București în seara de 21, când 13 tineri care încercau să se retragă dinspre baricada de la Inter au fost împușcați în fața Sălii. Peste evenimentele din decembrie 1989 s-a suprapus validarea simbolic-politică a Pieței Universității, prin Fenomenul Piața Universității (25 aprilie - 13 iunie) și mineriadele din 1990.

Primul plan al cercetării construiește o hartă spațio-temporală a Pieței Universității ca lieu de mémoire, pornind de la rezistența politică anticomunistă de la începutul anilor 1990 și adăugând utilizarea repetată a locului în contexte cu încărcătură politică - precum protestele Salvați Roșia Montană (2013-2014), care au reconfirmat locul ca centru al acțiunilor democratice într-un nou peisaj al protestelor din București.

Al doilea plan tratează peisajul memorial, mai întâi ca manifestare a reactivării interesului pentru memorie și traumă de după 1990; apoi prin intermediul formulelor iconografice de revenire (nu întâmplătoare) la tema crucilor și a troițelor, sau a altarelor improvizate; și nu în ultimul rând prin posibilitățile monumentului și ale monumentalului.

Declinul Sălii Dalles

Celia Ghyka

Revizitarea expozițiilor de arhitectură organizate, la începutul perioadei de tranziție, în spațiile de la Sala Dalles, se cristalizează ca o perspectivă complementară asupra tematicii memoriei urbane și a diferitelor strategii de (re)prezentare și memorializare.

În paralel, sunt urmărite și o serie de fenomene „din afară”, ceea ce autoarea numește *antimonumente*, instanțe simbolice situate în proximitatea Sălii și a pieței Universității (precum acțiuni performative ale unor artiști contemporani ori ștergerea - la propriu a - locului de memorie de pe fațada Facultății de Arhitectură), alături de reconfigurările succesive ale Teatrului Național și ale spațiului public - vecin - al Sălii Dalles.

Monumentele recente, precum ansamblul „Eroii martiri de la Sala Dalles” inaugurat în 2023, readuc în discuție importanța spațiului ca loc al memoriei.

În contextul urban actual, declinul simbolic al Sălii Dalles reflectă o eroziune mai amplă a spațiului public ca forum al apariției colective. Renovările și dispariția înscrisurilor memoriale au contribuit la ștergerea urmelor fizice ale traumei, iar proiectele recente de monumentalizare nu au reușit să restabilească pe deplin valoarea sa simbolică. Totuși, memoria evenimentelor rămâne activă, perpetuată prin discursuri publice, arhive și inițiative culturale, păstrând vie lupta pentru dreptate și democrație.